

10. Сухомлинський В. О. Школа і природа / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 5. – С. 536–551.

Сичко І. А.

**ФОРМИРОВАНИЕ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ КУЛЬТУРЫ ПОВЕДЕНИЯ В ПРИРОДЕ
НА ПРИНЦИПАХ НАСЛЕДИЯ В. А. СУХОМЛИНСКОГО**

Статья посвящена проблемам воспитания у младших школьников культуры поведения в природе. В статье раскрываются основные пути формирования этого качества личности в учебно-воспитательном процессе. Обоснована значимость экологического образования для подрастающего поколения, и актуальность этой проблемы сегодня. Внимание акцентируется также на роли природы в формировании личности, поскольку она не только определяющий фактор развития, но и источник обогащения человеческой души. Особое внимание уделяется идеям педагогики В. А. Сухомлинского, которые должны составить основу современного экологического воспитания и формирования культуры поведения младших школьников в природе.

Ключевые слова: личность, природа, воспитание, культура поведения, эмоциональная и познавательная сферы.

Sichko I.O.

**FORMATION OF NATURE'S CULTURE BEHAVIOR
IN PRIMARY SCHOOL CHILDREN ON V.A.SUKHOMLINSKY HERITAGE**

The article is devoted to the problems of education in primary school children culture behavior in nature. The article describes the main ways of forming that person's quality in the education system. The importance of environmental education for the younger generation, and the relevance of actuality such questions are grounded. Attention is focused on the role of nature in the formation of personality, because it is not only the beginning of the maternal family, but also the source of the human soul. Particular attention is paid to the ideas of V. Sukhomlinsky's pedagogy which should form the basis of modern ecological education. The article reflects with the formation of environmental awareness of school children by means of environmental education. The importance of educational establishment in ecological education of students, exactly of the teacher's skill is not just as person who earns money but an artist who treats children's souls and really gives his heart to the children, bringing up the love and respect for nature by various methods (excursions in nature, the lessons in the open air, work in the nature, collective work which connects with research.). Examples of improving the quality of students' knowledge after their introduction into the nature are considered. Specific means of teacher's individual approach to the students with low levels of knowledge and skills are determined. The forms of work with students to build caring relationships and love for the environment are described. . The problem's of education as the formation of the individual environmental consciousness and thinking are devoted. The role of environmental education in the general education system as an integral component of the comprehensive development of students, and as a powerful mean of education is reflected.

Keywords: personality, nature, education, environmental education, culture of conduct, emotional and cognitive spheres.

УДК 372

Соколовська О. С.*

**ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ ПОТРЕБ ОСОБИСТОСТІ
ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ПІЗНАННЯ СВІТУ**

Статтю присвячено актуальній сучасній проблемі педагогічної теорії і практики – естетичному вихованню учнівської молоді. У статті було проаналізовано науковий доробок В. О. Сухомлинського та розкрито особливості виховання культури потреб особистості, форми, методи та засоби його здійснення. Висвітлено погляди педагога-новатора щодо структури естетичної культури особистості, де виділено три основні компоненти: естетично-споглядальний, науково-теоретичний та практично-конструктивний. Окреслено

* © Соколовська О. С.*

вимоги до особистості в процесі культурно-естетичного пізнання світу в освітньому просторі. З'ясовано роль емоційно-почуттєвої сфери, вольових зусиль, діяльності, відносин у цьому процесі.

Ключові слова: виховання, культура, культурні потреби, естетика, пізнання, художньо-естетичне пізнання.

Одним із важливих завдань розвитку освіти в сучасних умовах є виховання культури потреби особистості, невід'ємну складову частину якої становить її художньо-естетичне пізнання світу.

Саме художньо-естетичне пізнання світу має складні, багатокомпонентні трактування філософського, психологічного, педагогічного спрямування. Оскільки естетичний потенціал особистості проявляється через художні потреби та цінності (інтелектуальні, моральні, естетичні), емоційну культуру, моральні та естетичні ідеали, світогляд, здатність до творчості, основні шляхи його формування.

У дітей вони лежать у площині художньо-естетичного і креативного розвитку дитини. Реалізація естетичного потенціалу дитини можлива на основі сформованої естетичної культури, компонентами якої є інтелектуальна, моральна, комунікативна, художньо-естетична.

Роль особистості полягає в оволодінні загальними людськими знаннями, вміннями, які необхідні для життя (оволодіння мовою, орієнтація у просторі й часі, сприймання, мислення, уява, прилучення до творів мистецтва). Пізнаючи навколишній світ, розвиваючись розумово, особистість вчиться спостерігати, робити висновки порівнювати, узагальнювати, у неї виникає інтерес до пізнання світу.

Проблема виховання культури потреб особистості була предметом вивчення як педагогів практиків, так і вчених-теоретиків. Досліджування розвитку особистості здійснювали відомі психологи, а саме: Л. С. Виготський, Д. Б. Ельконін, О. В. Запорожець, Г. С. Костюк, Р. С. Немов, Я. О. Пономарьов, В. А. Роменець, С. Л. Рубінштейн. На їх думку розвиток особистості характеризується наявністю таких рис, як ініціативність, активність, культура потреб. Ці риси визначають індивідуальність особистості.

Зарубіжні вчені дійшли висновку, що розвиток особистості – це сукупність особливостей психіки, що забезпечують продуктивні перетворення в діяльності особистості (Д. Гілфорд, Е. Еріксон, К. Роджерс, Е. Торренс, Д. Треффінгер, Е. Фромм).

Відомі українські дослідники та науковці І. Бех, А. Богуш, І Зязюн, О. Сухомлинська, К. Чорна з'ясовують соціально-психологічні та педагогічні чинники художньо-естетичного розвитку особистості, принципи та напрями його виховання. До вирішення проблеми виховання культури потреб дітей звертався видатний педагог-практик В. О. Сухомлинський.

Метою статті є обґрунтування сутності, змісту, культури потреб особистості та виховання їх засобами художньо-естетичного пізнання світу.

Вивчаючи багаторічний досвід роботи видатного педагога Василя Олександровича Сухомлинського можна зазначити, що проблема виховання культури потреб особистості знаходить відображення в його працях таких як: «Народження громадянина», «Павлиська середня школа», «Серце віддаю дітям». Враховуючи, що стаття присвячена поглядам В. Сухомлинського на таке складне явище, яким є виховання культури потреб особистості особливо в далекі 50-60 роки, ми звернулися до архівних матеріалів, листів спогадів його однодумців. Думка видатного педагога, що прагнення особистості до повної відповідності її життєвої практики уявленням про прекрасне – це основа духовного життя, свідчить про те, що естетичну культуру він розглядав як феномен, який охоплює різні види діяльності особистості. Особливу увагу, вчений приділяв розгляду структури естетичної культури особистості, культури потреб а також вивченню взаємозв'язку та особливостей функціонування їх компонентів. У працях В. О. Сухомлинського, які присвячені питанню культури потреб особистості,

чітко виступають такі її структурні компоненти, як естетичне сприймання, естетична оцінка, естетичні поняття, уявлення, судження, конструктивна естетична діяльність, пізнання світу. Він стверджував, що «На яскравих наочних прикладах я дав поняття про сприймання предметів і явищ навколишнього світу» [5, с. 379].

Видатний педагог у своїх поглядах на структуру естетичної культури особистості займав позицію вчених, які виділяють у цій структурі три основних компоненти: естетично-споглядальний, науково-теоретичний та практично-конструктивний.

До естетично-споглядального компоненту естетичної культури потреб особистості В. О. Сухомлинський відносив естетичне сприймання, естетичну оцінку педагогічних явищ і процесів у порівнянні з естетичним ідеалом, який, з його точки зору, вже був елементом науково-теоретичного компоненту естетичної культури. Він писав «Тонкість почуттів, переживань, емоційно-естетичного ставлення до навколишнього світу й до самого себе залежить від культури відчуттів і сприймань» [5, с. 502]. До цього ж компоненту, крім того, він відносив естетичні поняття, уявлення і судження як результат оцінки. Практично-конструктивний компонент естетичної культури потреб представлено у поглядах В. О. Сухомлинського конструктивною естетичною діяльністю і творчістю. На думку вченого, ці основні структурні компоненти естетичної культури особистості формуються у ході відповідної естетичної діяльності, естетичного пізнання світу. «Чим тонші відчуття й сприймання, чим більше бачить і чує людина, в навколишньому світі відтінків, тонів і напівтонів, тим глибше виражається особиста емоція фактів, предметів, явищ, подій, тим ширший емоційний діапазон, який характеризує духовну культуру людини» – вважав вчений [там само].

Разом з тим, аналіз творів В. Сухомлинського показує, що його підхід до розгляду структури естетичної діяльності особистості має свої особливості. В естетичній діяльності особистості він розрізняв «працю і творчість, думку і почуття, які сприймають, створюють і оцінюють красу» [6, с. 378].

Естетично-споглядальну галузь, яка є першим кроком сприймання та досягнення краси, краси потреб, Василь Олександрович називав серцевиною естетичної культури, основою, естетичного виховання. «Ми з перших днів шкільного виховання навчаємо дітей розуміти красу навколишнього світу, природи, суспільних відносин» – наголошував педагог-практик [6, с. 369]. Тому велику увагу у своїх роботах він приділяв розвитку чуттєво-емоційної сфери особистості. У своїй творчості видатний педагог постійно звертався до питання культури естетичного сприймання, що, на його думку, має базуватися на роботі добре розвинених органів чуття. Найкращим засобом тренування цих органів вчений вважав спілкування з природою, пізнанням світу – головним джерелом краси. Спостерігаючи природні явища, життя тварин і рослин особистість удосконалює свої зорові і слухові аналізатори, виховує спостережливість, розвиває зорову і слухову пам'ять. «Слухання музики природи», за образним виразом Павліського вчителя, розширює емоційну сферу людини, вчить розрізняти відтінки кольорів і звуків природи, сприяє розвитку органів чуття, формуванню світосприйняття. Василь Олександрович писав, що «Ми проводили спеціальні вправи на підвищення чутливості зору й слуху до порогу розрізнення. Вони відіграли велику роль у форсуванні культури відчуттів» [5, с. 378].

В. Сухомлинський вважав, що лише навчившись уважно спостерігати і зосереджено слухати, особистість зможе повноцінно відчувати багатство оточуючого світу, розпізнавати зовнішні прояви внутрішнього емоційного життя, бо саме емоції перетворюють чуттєві відображення в естетичні сприймання предметів і явищ оточуючої дійсності цілого світу. За його глибоким переконанням «Краса природи виховує витонченість почуттів, допомагає відчутти красу людини» [5, с. 539].

Під естетичною оцінкою особистості педагогічних явищ і процесів, яку Василь Олександрович також відносив до духовно-споглядальної галузі естетичної діяльності, він розумів глибоке переживання тих якостей, що притаманні цим явищам і процесам. Сутність естетичної оцінки, з його точки зору, полягала у співставленні естетичних

якостей предмета чи явища з їх естетичним ідеалом з метою наступного використання одержаних понять, уявлень і суджень у різних видах естетичної діяльності. Слід наголосити на тому, що у роботах вченого-практика естетична оцінка, як правило, включалась у поняття «естетичне сприймання», яке отримувало тим самим розширене тлумачення і було безпосередньо пов'язане з практично-конструктивною естетичною діяльністю особистості.

Вивчення творів видатного вченого показує, що до галузі естетики входили знання з естетики природи, праці, побуту і людських взаємин, основ методики естетичної освіти і виховання. За глибоким переконанням педагога – «Найважливіше завдання естетичного виховання – навчити дитину бачити в красі навколишнього світу духовні благородства, доброту, сердечність і на основі цього утверджувати прекрасне в собі» [6, с. 373]. Основу мистецтвознавства за думкою В. О. Сухомлинського, склали знання з літературознавства, музикознавства, теорії та історії образотворчого мистецтва, а також фольклористики і культури потреб. «Тому мета естетичного виховання – широко ознайомлювати дитину з досягненнями світової культури, з культурними цінностями людства» - вважав науковець [там само, с. 369].

Вчений стверджував, що багатогранність змісту естетичної культури особистості, включає морально-естетичну культуру, культуру емоцій, культуру потреб.

Провідне місце у змісті естетичної культури потреб особистості, на думку В. Сухомлинського, займає його морально-естетична культура, яка полягає в умінні створювати і підтримувати атмосферу творчої співпраці, гуманних та демократичних взаємовідносин. На цьому, одним з перших у вітчизняній педагогіці, наголошував В. Сухомлинський, який обстоював право дитини на зону недоторканості у внутрішньому світі.

З цього приводу він писав: «Усе прекрасне, що існує в навколишньому світі і створене людиною для інших людей, повинно доторкнутися до серця дитини і облагородити її» [6, с. 373].

Вивчені педагогічні праці видатного вченого дозволяють стверджувати, що він тісно пов'язував морально-естетичну культуру з культурою емоцій особистості культурою потреб, яка полягає в її здатності адекватно емоційно реагувати на художньо-естетичне пізнання світу при цьому дотримуватися морально-естетичних норм. Основою емоційної культури особистості Василь Олександрович справедливо вважав естетичні потреби.

Дійсна емоційна культура потреб дає змогу переживати радість, смуток, тривогу, подив з безліччю відтінків. «Я прагну, щоб уже в дитинстві почуття та їх численні відтінки супроводили процес пізнання картин і явищ природи» – писав педагог-практик [5, с. 502].

Процес виховання повинен бути присутній і в тому, що В. О. Сухомлинський називав науковим передбаченням. Він стверджував, що «Без наукового передбачення, без уміння закладати в людині сьогодні ті зерна, які зійдуть через десятиріччя, виховання перетворилося б у примітивний нагляд, вихователь – неграмотну няньку, педагогіка – у знахарство. Треба науково передбачити – в цьому суть культури педагогічного процесу, і чим більше тонкого, вдумливого передбачення, тим менше несподіваних нещастя» [5, с. 327].

Слід окремо зупинитись на культурі потреб мови, яку педагог вважав навряд чи не найважливішим компонентом змісту естетичної культури особистості. Він писав: «У лісі на березі річки, біля моря підлітки вчилися розрізняти відтінки звуків. Ці вправи відіграли велику роль у виробленні чутливості до слова рідної мови, до тонкощів її звучання» [5, с. 378]. Стверджуючи, що слово – найважливіший виховний інструмент: «Мовна культура людини – це дзеркало її духовної культури. Найважливішим засобом впливу на дитину, облагороджування її почуттів, душі, думок, переживань є краса і велич, сила і виразність рідного слова» [5, с. 202]. На думку Василя Сухомлинського, культура мови – вельми змістовне поняття, яке включає, серед інших, вимогу багатства

лексики, різноманітності граматичних конструкцій, художньої виразності й логічної досконалості мови. За глибоким переконанням вчителя-практика, кожна особистість, обов'язково повинна володіти всіма багатствами мови, та потребами в цьому

Для піднесення рівня мовної культури видатний педагог пропонував мандрувати до «джерела слова» – у природу, розвивати вміння описувати предмети і явища, прослідковувати причинно-наслідковий зв'язок явищ і формулювати судження про це, аналізувати тексти підручників, читати художню літературу, збирати власну бібліотеку, пізнавати світ через мову.

«На заняттях, присвячених психічній культурі мови, я розповідав про походження й розвиток мови, про єдність мислення й мови, про виразність, емоційність, образність мови» – писав відомий вчений [5, с. 379].

Невід'ємним компонентом змісту естетичної культури він вважав художньо-естетичне пізнання світу. На його думку, найбільший вплив на естетичну освіту та виховання особистості справляють знання та уміння в галузі музики, образотворчого мистецтва, усної народної творчості, історії та культури.

Особливе місце у вихованні особистості Павлиський вчитель відводив казці, яка втілює світоглядні теорії, етичні та естетичні погляди і переконання дитячі потреби. Казка, на думку вченого, - активна творчість всього духовного життя дитини, її почуттів, фантазії, волі, розуму, потреб. Але в першу чергу казка – творчість педагога, який прагне через красу рідного слова донести до дітей духовне багатство народної культури, розвинути інтелектуальні, моральні, естетичні сили дитячої душі. Для того, щоб казка стала таким універсальним і ефективним виховним засобом, вона має бути виразно прочитана. Читання казки вимагає від педагога володіння культурою мови, артистизма, фантазії, широтою знань світу.

Василь Олександрович прагнув навчити особистість бачити красу в усьому – в природі, праці, побуті, людських взаєминах, навчанні. І не тільки бачити, але й створювати її, «жити у світі краси», у гармонії внутрішнього світу особистості, у гармонійних стосунках з природою та іншими людьми, і це було життєвою потребою. Через красиве до людяного – такий шлях формування естетичної культури потреб особистості накреслював В. О. Сухомлинський.

Він вважав, що «Краса природи як засіб емоційного, естетичного, морального виховання звучить тільки в загальній гармонії всіх засобів духовного впливу на особистість» [5, с. 539].

Вчений прагнув виховати у кожного вихованця чуттєво-емоційне сприймання дійсності. Метою останньої є удосконалення, наближення до ідеалу, тобто створення краси, гармонії форми та змісту і потреби в цьому. Це стосується і матеріального, і естетичного життя людини.

Передусім це стосується процесу виховання у особистості відкритості до світу, виховання навичок поведінки, усвідомленого ставлення до себе як вільної самостійної особистості та до своїх обов'язків, що визначаються зв'язками з іншими людьми, формуванням готовності до сприймання оточуючої інформації, вихованням співчуття, співпереживання, бажання пізнавати людей, правильно діяти. Позиція відкритості до світу, прийняття світу й себе є добром. Воно безкорисне, щедre, не потребує винагороди. Позиціонує як умова гармонійного поєднання людини та суспільства, досягнення ними досконалості.

«Бачення моральної сторони явищ, взаємовідносин між людьми, пізнання світу серцем – дуже важлива передумова виховання обов'язку» - стверджував вчений [5, с. 453].

Великий вплив на розвиток дитини має також оточуюче середовище (природа, маленька батьківщина, де дитина народилася, умови життя). Природа, будучи середовищем перебування людини, джерелом, що харчує його життєві сили й надихає на заощадження його багатств, разом з тим містить у собі величезний потенціал

вихованості особистості. «Від культури звукових відчуттів залежить і формування естетичної культури» – вважав педагог-практик [5, с. 378].

Природа збуджує допитливість дитини, впливає на її сенсорику й викликає почуття прекрасного. Можна без перебільшення сказати, що найбільш повно дитина пізнає красу навколишнього світу через сприйняття краси природи.

«Бачення і переживання краси навколишнього світу – одно з найголовніших джерел розуміння й переживання радості буття, краси життя, неповторності й унікальності тієї думки, що я живу тільки у відведеній мені природою час у вічному житті світу, природи, краси» – стверджував В. О. Сухомлинський [5, с. 504].

Впливаючи на емоції дитини своїми естетичними якостями – досконалістю форми, різноманітним і (залежно від часу дня, пори року, освітлення) мінливим колоритом, природа викликає естетичні почуття. За глибоким переконанням педагога «Почуття, що пробуджувалися під впливом сприймання найтонших відтінків навколишнього світу, розвивали тонкість бачення, чутливість, вразливість душі!» [5, с. 506].

Це сприяє прояву потреб емоційного відношення до об'єктів і явищ природи. Залучення дитини до джерел естетики починається з уміння бачити красу у доквіллі: це і перша квітка, і ніжний весняний листочок, і різнобарвні дерева восени, синє небо, і білосніжне покривало зими.

Захоплення природою рідного краю невід'ємно пов'язане з любов'ю до Батьківщини. Дитині притаманне інстинктивне зацікавлення до місця, де вона народилася й живе, де народилися її батьки, батьки батьків. Але патріотизм в його загальнолюдському значенні потрібно виховувати. У пригоді стануть розповіді про історію свого міста чи краю видатних людей, екскурсії до історичних пам'яток, парків, лісу, водоймів. Василь Олександрович наголошував, що «Свої виховні завдання я бачив у тому, щоб емоційно-естетичні багатства, здобуті в процесі спілкування з природою в роки дитинства, в підлітковому віці входили в духовне життя як одна з найглибших людських потреб, щоб пізнання краси природи глибше, ніж у дитинстві, сприяло пізнання красивого, високого в самому собі, утвердженню людської гідності» [5, с. 539].

Могутнім засобом виховання культури потреб є регіональне культурно-історичне середовище, культурно-історична спадщина, культурно-історичний простір. Особливості навколишньої природи, менталітету, традиції буття, художньо-естетична творчість рідного краю мають значний художньо-естетичний вплив на особистість. У культурно-історичній спадщині, як виховному засобі, закладено можливості культури потреб.

Особливе значення для виховання у особистості культури потреб, зважаючи на вікові особливості (домінування образного мислення, яскрава творча уява, емоційно насичені відчуття від спілкування з оточуючим світом та здатність до сприйняття нового, яскравого, красивого), має мистецтво. Саме різні види мистецтва, які є складовою культурно-історичної спадщини регіону, дають змогу особистості засвоїти систему естетичних цінностей, сформувані піднесене, оптимістичне, радісне, одухотворене сприйняття дійсності, розуміння прекрасного в житті та мистецтві, пізнанні світу.

З урахуванням можливостей і виховання культури потреб особистості доцільно орієнтуватися передусім на такі головні прояви, як прагнення пізнавати навколишній світ і себе у ньому, глибше ознайомлюватися з творами різних видів мистецтва; бажання сприймати й творити прекрасне, самостійно займатися мистецькою діяльністю; розуміння основних художньо-етичних норм і здатність дотримуватися їх у власній поведінці; шанобливе та бережне ставлення до всього живого, неживої природи і предметів рукотворного світу, пізнання світу. Павлишський вчитель писав: «Ми йдемо до лісу, попереду цікавий день – відпочинок, прогулянка, читання, спостереження, пізнання світу» [5, с. 453].

Як засоби виховання художньо-естетичного потенціалу особистості необхідно широко застосовувати твори мистецтва (образотворчого, музичного, декоративно-

вжиткового, літературного тощо). Обов'язково спиратись на культурні та історичні традиції народу, окремого роду і сім'ї, а також природне довкілля. Василь Олександрович наголошував, що «Звички, що входять у традицію, мають велику владу над людиною, і в цьому їх виховна сила» [5, с. 454].

Таким чином, окреслені засоби особливо інтенсивно впливають на емоційну сферу особистості, а відтак найефективніші у справі виховання культури потреб, прилучення до пізнання світу людей, природи, речей, свого «Я», набуття особистістю власного досвіду. «Від культури слова до емоційної культури, від емоційної культури до культури моральних почуттів і моральних відносин – такий шлях до гармонії знань і моральності» – за глибоким переконанням В. О. Сухомлинського [5, с. 508].

Перспективи подальших досліджень порушеної проблематики пов'язані з дослідженням питання розвитку науково-творчого потенціалу майбутніх педагогів у ВНЗ в контексті педагогічної спадщини видатного педагога-новатора.

Література:

1. Бех І. Д. Виховання особистості / І. Д. Бех: підручник. – К. : Либідь, 2008. – 848 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – С. 256.
3. Сухомлинский В. О. Человек – высшая ценность. – У зб.: Мир человека. – М. : Молодая гвардия. 1971. – С. 125.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1978. – Т. 1. – С. 449.
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 3. – 670 с.
6. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 4. – 637 с.

Соколовская А. С.

ВОСПИТАНИЕ КУЛЬТУРЫ ПОТРЕБНОСТЕЙ ЛИЧНОСТИ СРЕДСТВАМИ ХУДОЖЕСТВЕННО-ЭСТЕТИЧЕСКОГО ПОЗНАНИЯ МИРА

Статья посвящена актуальной проблеме педагогической теории и практики – эстетическому воспитанию ученической молодежи. В статье на основе анализа научного наследия В. А. Сухомлинского раскрыты особенности воспитания культуры потребностей личности, формы, методы и средства его осуществления. Освещены взгляды педагога-новатора относительно структуры эстетической культуры личности, где выделены три основных компонента: эстетически-созерцательный, научно-теоретический и практически-конструктивный. Определены требования к личности в процессе культурно-эстетического познания мир в образовательном пространстве. Выяснена роль эмоционально-чувственной сферы, волевых усилий, деятельности, отношений в этом процессе.

Ключевые слова: воспитание, культура, культурные потребности, эстетика, познание, художественно-эстетическое познание.

Sokolovskaya A. S.

PERSONAL NEEDS' CULTURE EDUCATION BY MEANS OF THE ARTISTIC-AESTHETIC WORLD COGNITION

The given article is devoted to the actual problem of modern educational theory and practice – the aesthetic education of youth. The author has analyzed scientific achievements of V. Sukhomlynskyi and cultural peculiarities of the individuals' needs education; forms, methods and means of their implementation. Teacher deals with views on the structure and innovations related to aesthetic culture of personality, where three main components are presented, namely: aesthetic and contemplative, scientific-theoretical and practical-constructive. requirements for the individual in the cultural and aesthetic knowledge of the world in the educational space outlined. The role of emotional and sensual spheres, willpower, activities, relationships in the process.

The article focuses on what culture needs formation is affected by a number of options (objective, natural and social factors each person is influenced, nurturing the personality, personal initiative to

participate practically).

It has been determined that knowledge, intelligence, faith, belief make the foundation for artistic and aesthetic knowledge of the world. Faith and belief make the basis of the individual outlook.

It is proved that a prominent scientist V. Sukhomlinsky special attention paid to communication between children and nature. Nature excites the curiosity of the child, it affects the sensory and evokes a sense of beauty. There was established that the child learns more of the world beauty through the perception of the nature beauty. Interests to the nature. native land integrally connected with love for the Motherland. Features of a child's artistic and aesthetic potential have been revealed: exploring different types of art works; creating the perception and desire to beautiful; independently engage in artistic activities; understanding of the major artistic and aesthetic concepts; careful and respectful attitude towards all living things, inanimate objects and man-made world.

Grounded main task of cultural education needs of the individual - to create conditions for the accumulation of positive universal children experience through their active involvement for different activities: gaming, cognitive, communicative speech, subject-practical, images, music.

The article stipulates that V. Sukhomlinsky widely applied arts (fine arts, music, arts and literary) in the practice of Pavlysh school. Mandatory been relying on cultural and historical traditions of the people, a separate genus and family, the natural environment. That contributed to the artistic and aesthetic knowledge of the world.

Keywords: education, culture, cultural needs, aesthetics, knowledge, artistic and aesthetic knowledge.

УДК 378.046–021.68:[37.015.31:316.42]

Стребна О. В.*

КОНСТРУЕНТИ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПЕДАГОГІЦІ В. СУХОМЛИНСЬКОГО

У статті розглядається аспект важливих складників (конструентів) громадянського виховання учнів початкових класів у педагогічній спадщині В. Сухомлинського. Наголошується на тому, що категорії громадянськості в ній належить одне з найважливіших місць, оскільки на її основі формується духовний і діяльнісний світ особистості, зокрема учнівської. Підкреслюється, що громадянське виховання молодших школярів, за концепцією В. Сухомлинського, містить такі конструенти, як любов до свого народу та інтерес до його минулого, повага до матері, батька і до старших у родині, знання і шанування рідної культури та мови, шанобливе ставлення до культурних надбань і здобутків українського народу, культ працелюбності як незамінні риси людської особистості.

Ключові слова: спадщина В. Сухомлинського, громадянське виховання, любов до українського народу, повага до матері, батька, шанування рідної культури, шанобливе ставлення до здобутків українського народу, культ працелюбності.

У вітчизняній педагогічній науці другої половини ХХ століття ніхто так послідовно й систематично не звертався до проблематики громадянського виховання, як В. Сухомлинський. Оглядаючи його статті, педагогічні листи, монографії, можна з повним правом стверджувати, що концепція формування громадянськості учнівської особистості становить основу, інтелектуальне осердя його педагогічної системи. Він був педагогом-творцем, який закладав, розвивав громадянську свідомість і громадянську позицію своїх вихованців. Час засвідчує, що це соціодуховне завдання залишається надзвичайно актуальним і для сучасної школи та системи освіти й знайшло свій відбиток у базових державних документах.

Національна доктрина розвитку освіти України ХХІ століття спрямовує на те, що нині освітній процес має на меті виховання громадянина і патріота України, прищеплення любові до української мови й культури, поваги до народних традицій та рідної культури [3]. Фактично в Національній доктрині сформульовано мету розвитку

* © Стребна О. В.*